

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาทางด้านพระพุทธศาสนานั้น เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนามนุษย์ นอกเหนือจากการศึกษาทางวิชาการหรือวิชาชีพอย่างเดียว ในยุคของเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกและโลกาภิวัตน์ ควรที่จะมีการพัฒนาการศึกษาทางวิชาการควบคู่ไปกับคุณธรรมเพื่อสร้างคนรุ่นใหม่ให้มีความรอบรู้และความสามารถควบคู่ไปกับคุณธรรมจริยธรรม ดังมีการกล่าวไว้ว่า การศึกษาเริ่มมาจากพระพุทธศาสนา คือ วัดเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าวัดเป็นสถานศึกษาของกุลบุตรมาตั้งแต่บรรพกาล ในส่วนบุคลากรทางพระพุทธศาสนาเองคือ “พระภิกษุ” ท่านได้ริเริ่มจัดการศึกษาทางพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนา ศาสนบุคคลเป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนาและเอื้ออำนวยไปถึงชาติด้วย เรียกว่า “ศาสนาจัดการศึกษา แต่ชาติได้ประโยชน์” (พระเทพวิสุทธิกวี 2548: 61)

มหาวิทยาลัยสงฆ์ ถือเป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่ให้การศึกษสำหรับพระภิกษุสามเณร โดยขยายโอกาสทางการศึกษาอย่างกว้างขวาง ซึ่งเป็นพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในอันที่จะให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาขั้นสูงในระดับอุดมศึกษา จึงได้จัดตั้งสถาบันการศึกษาของสงฆ์ขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐเป็นนิติบุคคล มี 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ตั้งอยู่ที่วัดบวรนิเวศวิหารจัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ.2536 และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตั้งอยู่ที่วัดมหาธาตุฯ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร จัดตั้งเมื่อ พ.ศ.2539 ปัจจุบันมีสาขาย่อยทั่วทั้ง 4 ภาค ของประเทศ ซึ่งเรียกว่าวิทยาเขตของสถาบันนั้น ๆ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมี 10 แห่ง ที่ดำรงเป็นวิทยาลัยสงฆ์ 5 แห่ง ส่วนของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยมีวิทยาเขต 7 วิทยาเขต ส่วนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนซึ่งประกอบไปด้วยมหาวิทยาลัยสงฆ์ 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน วิทยาเขตศรีล้านช้าง และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย ซึ่งเป็นสถาบันที่มีบทบาทในการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ การวิจัย บริการวิชาการแก่สังคม เป็นองค์กรที่สำคัญที่ได้นำเอาหลักธรรมทางศาสนาไปประยุกต์ใช้ในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ

การจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ คือ การมุ่งเน้นจัดการศึกษาอย่างกว้างขวางแก่พระภิกษุสามเณร ผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา โดยจัดการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตร์บัณฑิต และพุทธศาสนบัณฑิต หลักสูตรที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่งมีดังนี้ 1) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเปิดสอนระดับปริญญาตรี หลักสูตรศาสนศาสตร์บัณฑิต แบ่งออกเป็น 4 คณะ คือ คณะศาสนาและปรัชญา คณะสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ และคณะศึกษาศาสตร์ ระดับปริญญาโท หลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต แบ่งเป็น 4 สาขา คือ สาขาพุทธศาสนศึกษา สาขาวิชาการจัดการศึกษา สาขาวิชาสังคมวิทยา และสาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง ระดับปริญญาเอก หลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา และ 2) มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเปิดสอนระดับปริญญาตรี หลักสูตรพุทธศาสนบัณฑิต แบ่งเป็น 4 คณะ คือ คณะพุทธศาสตร์ คณะครุศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ และคณะสังคมศาสตร์ ส่วนระดับบัณฑิตศึกษาเปิดสอนระดับปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต เปิดสอน 4 สาขาวิชา คือ สาขาวิชาพุทธศาสนา เปิดสอน 2 หลักสูตร คือ หลักสูตรภาษาไทยและหลักสูตรนานาชาติ สาขาวิชาปรัชญา สาขาวิชาธรรมนิเทศ และสาขาวิชาภาษาบาลี ส่วนระดับปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต เปิดสอน 2 หลักสูตร คือ สาขาวิชาพระพุทธศาสนาและสาขาวิชาปรัชญา

การศึกษาในระดับอุดมศึกษาของพระนักศึกษาก็เหมือนกับการศึกษาของฆราวาส โดยทั่วไปที่เน้นการศึกษาขั้นสูง และการทำวิจัยเป็นหลัก สำหรับพระนักศึกษานอกเหนือจากการศึกษาภาคปกติทางวิชาการแล้ว ยังมีบทบาทสำคัญ คือการออกเผยแผ่ อบรม สั่งสอนธรรมะ เพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมแก่ชุมชนด้วย โดยพระนักศึกษายังมีหน้าที่ต้องปฏิบัติเหมือนพระสงฆ์ทั่วไป คือ มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ได้แก่ ศึกษาหาความรู้ทางพระพุทธศาสนาเพื่อนำมาพัฒนาตนเอง พร้อมทั้งประยุกต์ใช้หลักธรรมอบรมสั่งสอนผู้อื่น และต้องทำหน้าที่ให้กับสังคมด้วยการอบรมสั่งสอนจริยธรรมให้กับเยาวชนและประชาชนทั่วไป โดยพระนักศึกษานำสารสนเทศด้านเนื้อหาเกี่ยวกับการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ปฏิบัติต่อสังคม มีการใช้สารสนเทศในการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรมต่างๆ (พระมหาวิโรจน์ คุตติวิโร 2548: 195) ซึ่งจะเห็นได้ว่าสารสนเทศเข้ามามีบทบาทสำคัญสำหรับการเรียนรู้ การทำงาน และการศึกษา ดังนั้นพระนักศึกษาก็จำเป็นต้องแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากทรัพยากรสารสนเทศจากแหล่งต่างๆ เช่น ห้องสมุดภายในสถาบัน ห้องสมุดภายนอกสถาบัน แหล่งสารสนเทศจากบุคคล แหล่งสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ และแหล่งสารสนเทศอื่นๆ เนื่องจากเป็นแหล่งเหล่านั้นเป็นที่รวบรวมและให้บริการสารสนเทศแก่พระนักศึกษา

อย่างไรก็ตาม ในการแสวงหาสารสนเทศจากแหล่งต่างๆของพระนักศึกษา ก็ประสบปัญหาในการใช้สารสนเทศ เช่น ไม่สะดวกในการใช้สารสนเทศร่วมกับบรรณารักษ์เพราะติดในเรื่องสมณเพศ (วิจิตร ประยูรวงศ์ 2547) และหนังสือที่ต้องการมีน้อยฉบับ หนังสืออ้างอิงเฉพาะสาขามีน้อย เพิ่มข้อมูลสารสนเทศเฉพาะเรื่องมีเนื้อหาเก่าไม่ทันสมัย และจำนวนเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ใช้สืบค้นข้อมูลไม่เพียงพอต่อความต้องการ (ทิพย์สุดา ศิลปะ 2544)

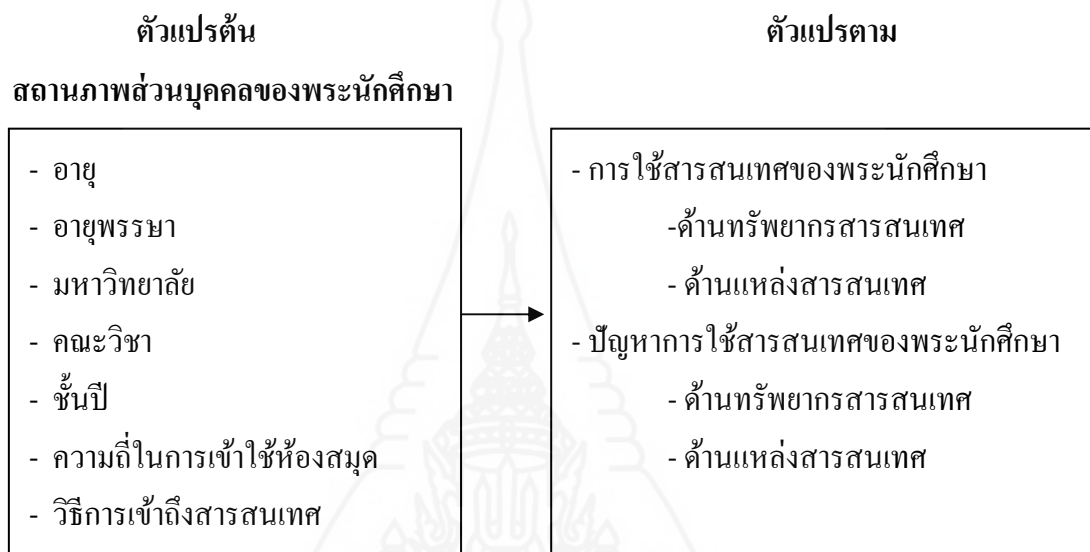
การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการใช้สารสนเทศที่หลากหลายครอบคลุมและสามารถเข้าถึงสารสนเทศได้ทุกที่ ทุกเวลาตามความต้องการของผู้ใช้ในกิจกรรมหลักของการศึกษาระดับปริญญาตรี โดยเฉพาะการศึกษาค้นคว้าแหล่งบริการสารสนเทศ การใช้เครื่องมือช่วยค้นสารสนเทศ และการใช้สารสนเทศประเภทสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในลักษณะออนไลน์ ดังนั้นการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการใช้สารสนเทศของพระนักศึกษาระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยสงฆ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะเป็นการศึกษาถึงการใช้ทรัพยากรสารสนเทศ การใช้แหล่งสารสนเทศประเภทต่างๆ ซึ่งจะทำให้การศึกษาค้นคว้าการใช้สารสนเทศที่หลากหลาย สามารถค้นหาสารสนเทศได้ด้วยเครือข่ายทั่วทุกมุมโลก บนอินเทอร์เน็ต ที่จะทำให้ผู้ใช้มีช่องทางการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรและสื่อสิ่งพิมพ์ได้หลายช่องทางยิ่งขึ้น ผลการวิจัยที่ได้ในครั้งนี้จะเป็นข้อมูลพื้นฐานที่จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริม วางแผน ปรับปรุง และเป็นแนวทางพัฒนาการให้บริการของแหล่งสารสนเทศในการจัดหาสารสนเทศ พัฒนาเครื่องมือช่วยค้นสารสนเทศให้ตรงกับความต้องการใช้สารสนเทศของพระนักศึกษาได้ถูกต้องและมีประสิทธิภาพต่อการศึกษาค้นคว้าต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาค้นคว้าการใช้สารสนเทศของพระนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสงฆ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน
- 2.2 เพื่อศึกษาปัญหาการใช้สารสนเทศของพระนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสงฆ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน
- 2.3 เพื่อเปรียบเทียบการใช้สารสนเทศของพระนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสงฆ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลของพระนักศึกษา
- 2.4 เพื่อเปรียบเทียบปัญหาการใช้สารสนเทศของพระนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสงฆ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลของพระนักศึกษา

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาเกี่ยวกับความสำคัญของปัญหา วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และการศึกษา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้ได้แนวความคิดในการวิจัยแสดงเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. สมมติฐานการวิจัย

4.1 พระนักศึกษามีสถานภาพส่วนบุคคลต่างกันมีการใช้สารสนเทศแตกต่างกัน

4.2 พระนักศึกษามีสถานภาพส่วนบุคคลต่างกันมีปัญหาการใช้สารสนเทศ

แตกต่างกัน

5. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เพื่อศึกษาการใช้และปัญหาการใช้ทรัพยากรสารสนเทศและแหล่งสารสนเทศของพระนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสงฆ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ปีการศึกษา 2554

5.1 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ พระนักศึกษาระดับปริญญาตรีทุกชั้นปีของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน วิทยาเขตศรีล้านช้าง และมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2554

5.2 ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรอิสระหรือตัวแปรต้น (Independent Variables) ได้แก่ สถานภาพส่วนบุคคลของพระนักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย

- 1) อายุ
- 2) อายุพรรษา
- 3) มหาวิทยาลัย
- 4) คณะวิชา
- 5) ชั้นปี
- 6) ความถี่ในการเข้าใช้ห้องสมุด
- 7) วิธีการเข้าถึงสารสนเทศ

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่

- 1) การใช้สารสนเทศของพระนักศึกษา
- 2) ปัญหาการใช้สารสนเทศของพระนักศึกษา

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

6.1 การใช้สารสนเทศ หมายถึง การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสารสนเทศและจากแหล่งสารสนเทศต่างๆ ที่ค้นหาได้ไปใช้ตามวัตถุประสงค์ในกิจกรรมการเรียน การปฏิบัติศาสนกิจของพระนักศึกษา

6.2 ทรัพยากรสารสนเทศ หมายถึง สารสนเทศที่ได้รับการบันทึกเป็นหลักฐานอยู่ในรูปของวัสดุหลากหลายชนิดและลักษณะอาทิ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์

6.3 แหล่งสารสนเทศ หมายถึง แหล่งสารสนเทศที่พระนักศึกษาใช้เพื่อวัตถุประสงค์ในกิจกรรมการเรียนรู้ การปฏิบัติศาสนกิจ เช่น แหล่งสารสนเทศด้าน แหล่งสารสนเทศด้านบุคคล และแหล่งสารสนเทศอื่นๆ

6.4 ปัญหาการใช้สารสนเทศ หมายถึง อุปสรรคหรือข้อขัดข้องที่พระนักศึกษาระสบในการใช้ทรัพยากรสารสนเทศ และแหล่งสารสนเทศของมหาวิทยาลัยสงฆ์ เช่น สิ่งอำนวยความสะดวกในการเข้าใช้บริการ จำนวนสารสนเทศกับความต้องการ สภาพแวดล้อมและสถานที่ตั้ง เป็นต้น

6.5 ความถี่ในการเข้าใช้ห้องสมุด หมายถึง จำนวนครั้งที่พระนักศึกษาเข้าใช้บริการสำนักหอสมุดเพื่อการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ เฉลี่ยสัปดาห์ละ 4-5 ครั้ง สัปดาห์ละ 2-3 ครั้ง และเฉลี่ยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง หรือน้อยกว่า

6.6 วิธีการเข้าถึงสารสนเทศ หมายถึง วิธีการเข้าถึงสารสนเทศของพระนักศึกษา เช่น เดินดูตามชั้นด้วยตนเอง สอบถามจากบรรณารักษ์ ค้นหาจากฐานข้อมูล และอื่นๆ เป็นต้น

6.7 พระนักศึกษา หมายถึง พระนักศึกษาระดับปริญญาตรี ทุกสาขาวิชา ทุกชั้นปี ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2554 ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน วิทยาเขตศรีล้านช้าง และมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย

6.8 มหาวิทยาลัยสงฆ์ หมายถึง มหาวิทยาลัยที่เปิดทำการเรียนการสอนให้แก่พระภิกษุ สามเณรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน มี 4 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยาเขตอีสาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น และมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

6.9 อายุพรรษา หมายถึง จำนวนปีที่พระสงฆ์ได้เข้าจำพรรษา ได้แก่ 1-3 พรรษา 4-6 พรรษา และ มากกว่า 6 พรรษา

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 ทำให้ทราบถึงสภาพการใช้สารสนเทศและปัญหาการใช้สารสนเทศของพระนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสงฆ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน เพื่อนำปัญหาการใช้สารสนเทศของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยสงฆ์มาพิจารณาเสนอแนวทางแก้ไขปรับปรุงการให้บริการสารสนเทศของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือต่อไป

7.2 เป็นแนวทางในการพิจารณาจัดหาทรัพยากรสารสนเทศและจัดบริการสารสนเทศให้สอดคล้องกับสภาพการใช้สารสนเทศของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยสงฆ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้ตรงกับความต้องการเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้ให้มากที่สุด

7.3 การวิจัยครั้งนี้จะเป็นแนวทางในการวิจัยและพัฒนาทักษะการให้บริการสารสนเทศในด้านต่างๆแก่ห้องสมุด ศูนย์บริการสารสนเทศ ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ต่างๆหรือสถาบันอื่นๆในโอกาสต่อไป

